

Til Nærings- og fiskeridepartementet

Dato:

31. oktober 2022

Høringsinnspill fra Tekna til rapport fra ekspertutvalget for klimavennlige investeringer

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening er den største masterforeningen i Norge, og den største fagforeningen i Akademikerne med over 98 000 medlemmer. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra tekniske og naturvitenskapelige fagområder.

Generelt om utvalgets rapport

Tekna viser til sitt innspill til Ekspertutvalget for klimavennlige investeringer av 14. mars i år.¹

Tekna mener at vi i dag i hovedsak har de nødvendige teknologiene og løsningene for å nå målene i Parisavtalen, men at utviklingen for øyeblikket går alt for langsomt til å sikre at dette skjer. Innsatsen må med andre ord trappes kraftig og raskt opp. Tekna er tilfreds med at utvalget tydelig markerer hvor store utfordringer dette representerer, noe Tekna også klart påpekte i sitt innspill til utvalgets arbeid.

Tekna noterer at utvalget ut fra mandatet har fokusert først og fremst på finansielle investeringer i næringsvirksomhet for å endre produksjon av energi og materielle goder i retning av nullutslipp.

Tekna er videre tilfreds med at utvalget også erkjenner at det er store problemer forbundet med raskt nok å oppnå en tilstrekkelig høy karbonpris på globalt nivå og i Norge. Dette må til dersom karbonprising skal være hovedvirkemiddelet for å håndtere klimakrisen. Tekna mener imidlertid, i tråd med utvalget, at det er viktig å sette i verk et sett ulike tiltak for å styrke

---

¹ [Innspill fra Tekna til ekspertutvalget for klimavennlige investeringer](#)

markedet for klimavennlige løsninger raskt nok til at slike løsninger kan bidra til å oppfylle Parisavtalens mål.

Utvalget omtaler på ulike måter at det er store utfordringer i å skape tilstrekkelig forutsigbare rammebetingelser og risikodeling til at næringslivet kan forsvare risikoen ved offensiv investering i klimavennlige løsninger. Tekna er enig i dette og mener at dette er en nøkkelfordring for gjennomføring av det grønne skiftet.

Om utvalgets 11 forslag

Utvalget fremmer 11 overordnede anbefalinger. Tekna støtter i all hovedsak disse anbefalingene med følgende kommentarer.

1. *Norge bør ha en forutsigbar politikk for å realisere klimamålene, som gir en sosialt akseptert omstilling, og fortsatt produktivets- og levestandardforbedring.*

Tekna er enig i at dette innebærer en kraftig omlegging av klimapolitikken og at det er viktig å følge opp reduksjonsmål for europeiske og norske territoriale utslipp i 2030 og 2050. Fokuset på en sosialt akseptert omstilling er viktig for Tekna som fagforening og nødvendig for å skape oppslutning om klimapolitikken. Tekna mener også at det er rom for forbedringer i livskvalitet, velferd og materiell levestandard fremover, særlig om vi klarer å takle klima- og naturkrisen, men at det vil være klokt å dempe forventningene om en nærmest ubrutt materiell velstandsvekst som vi har sett de siste tiårene. I dette arbeidet er det viktig for Norge å delta internasjonalt, teknologisk og kommersielt i spesifikke konkurransutsatte satsinger og delta aktivt i politikkutviklingen og omstillingstiltakene EU utvikler for å oppnå et lavutslippssamfunn i 2030 og 2050.

2. *Karbonprising er det sentrale virkemiddelet i klimapolitikken. Det må suppleres med regulering og andre ordninger der dette virkemiddelet ikke er tilstrekkelig.*

Utvalget peker på forutsigbar og tilstrekkelig høy karbonprising som avgjørende for å drive frem utslippsreduksjoner i industriproduksjonen og energiforsyningen raskt nok til å nå målsetningene i Paris-avtalen. Tekna er enig i dette. Tekna støtter også utvalgets påpekning av rettferdig byrdefordeling og motvirkning av negative fordelingseffekter som viktige mål som likevel ikke må fjerne insentivene for å redusere utslipp.

3. *Klimavennlige investeringer har ofte høy politisk risiko. Generelt vil usikkerhet redusere investeringsvilligheten. Det er derfor et mål i seg selv å øke troverdigheten og forutsigbarheten i norsk klimapolitikk.*

Tekna er enig i at brede forlik tværrpolitisk og over flere stortingsperioder vil være nødvendig for å takle utfordringene. Tekna er enig i at lovvedtak kan være et nødvendig virkemiddel så vel som deltakelse i forpliktende internasjonalt samarbeid. Det er viktig å prioritere tiltak som medvirker til og ikke motvirker omstilling for å styrke troverdigheten i klimapolitikken.

4. *Arbeidet med å forenkle og bedre styringen av tilskudd-, låne-, egenkapital- og garantivirkemidler bør videreføres.*

Tekna støtter målet om å forenkle og bedre styringen av finansielle virkemidler. Dette hensynet må imidlertid ikke hindre nødvendig styrking av virkemidlene i klimavennlig retning. Tekna er derfor ikke enig med utvalgets negative konklusjon om Bionova og støtter innføringen av dette virkemiddel som innebærer en viktig styrking av virkemiddelapparatet som kan innføres raskt. Tekna støtter videre forenkling og styrking av brukervennlighet for bedriftene ved at «En dør inn» for bedriftene fullføres.

Tekna bidrar inn i referansegruppen til regjeringens utviklingsarbeid av det næringsrettede virkemiddelapparatet som gjøres høsten 2022.

5. *Norge bør videreutvikle eksisterende kompetanse og teknologi for nye klimavennlige verdikjeder, spesielt med grunnlag i maritim og offshore, CCS, energiproduksjon, fiskeri og havbruksnæringer og prosessindustri.*

Tekna støtter sterkt ambisjonen om videreutvikling av eksisterende kompetanse og teknologi for nye klimavennlige verdikjeder, men mener at utvalget her ikke går langt nok i sine analyser og sine forslag, se supplerende kommentarer nedenfor. Tekna har gjennom mange år arbeidet for å støtte virksomheter og verdikjeder med grunnlag i maritim og offshore, CCSU, energiproduksjon, prosessindustri og havbaserte næringer som fiskeri og havbruksnæringer etc. og støtter utvalgets fokus på disse.

6. *EUs endringer i regelverk mv. knyttet til omstillingen til lavutslippssamfunnet må innarbeides raskt i Norge. Norge bør være proaktiv under utformingen av internasjonale regelverk som potensielt får påvirkning på norsk næringsliv og næringslivsinteresser.*

Tekna støtter dette. EU er i dag den ledende drivkraften for bærekraft globalt ved siden av FN. Forskjellen er at EU har sanksjonsmyndighet innenfor sitt område mens FN ikke har tilsvarende myndighet. Norge vil fortsatt kunne hente kraft til sin utvikling fra EU.

7. *Det er behov for internasjonale standarder, merkeordninger, klassifiseringer (EUs taksonomi) og systemer som klargjør hva som er klimavennlig i tråd med Parisavtalens mål for å sikre kapitaltilgang til klimavennlige investeringer og gjøre finansmarkedene mer effektive.*

Tekna er en sterk tilhenger av standardisering som virkemiddel generelt. Tekna mener at standardisering er en særlig viktig forutsetning for effektiv gjennomføring av det grønne skiftet og for å bidra til å sikre tilstrekkelig hastighet i omstillingsprosessene og støtter anbefalingen.

8. *På områder der det er mulig og egnet, er det hensiktsmessig å benytte reguleringer, krav, standarder og andre ikke-finansielle virkemidler, slik at utslippskutt, teknologiutvikling og -implementering mv. blir gjennomført av markedet og i mindre grad gjennom tiltak i statsbudsjettet.*

Tekna mener at ikke-finansielle virkemidler er svært viktige for en effektiv og rask gjennomføring av det grønne skiftet. Tekna er enig i at slike virkemidler er å foretrekke fremfor bevilgninger over statsbudsjettet der det er mulig. Tekna vil imidlertid understreke at finansielle og ikke-finansielle virkemidler for mange formål må spille sammen, men at det er viktig å finne den rette balansen mellom disse. Tekna mener at vi i dag er langt unna å benytte ikke-finansielle virkemidler godt nok. Tekna vil imidlertid også påpeke at vi sannsynligvis i årene fremover også vil måtte vurdere økte finansielle investeringer i det grønne skiftet over statsbudsjettet, særlig om vi ser løsningen på klimakrisen og naturkrisen under ett.

Tekna frykter også at de utfordringene vi står overfor når det gjelder bærekraft (klima, natur, verdiskaping og sosial rettferdighet m.m.) er så omfattende og må løses innenfor et så kort tidsrom at tradisjonelle metoder for å beregne samfunnsøkonomisk nytte ikke strekker til. Tekna mener at dette i så fall kan henge sammen med at kombinasjonen av den ekstremt korte tidsfristen for nødvendige tiltak og det uvanlig lange perspektivet for samfunnsmessige konsekvenser (flere generasjoner) ikke på en god nok måte er dekket av tradisjonell samfunnsøkonomisk metodikk for å beregne samfunnsøkonomisk nytte.

9. *Offentlige innkjøp kan brukes selektivt og spesifikt for å supplere miljøkrav. Eksempler på dette kan være krav til sirkularitet og tilrettelegging for fornybare verdikjeder lokalt.*

Tekna mener at selv om det finnes enkeltstående eksempler på det motsatte, har vi ikke på langt nær utnyttet potensialet i offentlige anskaffelser som virkemiddel for å håndtere klimautfordringen og andre bærekraftutfordringer og støtter anbefalingen.

10. *Det bør legges opp til mer effektive konsekvensutredninger og arealtildelingsrunder til havs og på land for industrietablering, infrastruktur og energiproduksjon. Det bør være gode prosesser for å avveie ulike interesser. Kompensasjon for lokale ulemper ved utbygginger bør vurderes å tilfalle kommuner.*

Utbygging av utslippsfri energi (vannkraft, sol og vind) er kjennetegnet av store arealbehov. Utbygging av nye industrisatsinger og utbygging av infrastruktur for det grønne skiftet krever også arealer. Samtidig involverer konsekvensutredninger, arealtildeling og konsesjonstildeling ofte ulike instanser og ulike lovverk. I tillegg utløser mange behandlingsprosesser arealkonflikter og andre interessekonflikter. Én type konflikt er den mellom klima- og naturhensyn slik vi har sett i forbindelse med utbygging av vindkraft på land. Tekna er enig i at det er behov for bedre prosesser for å avveie interesser og at kompensasjon for lokale ulemper ved utbygginger bør vurderes å tilfalle kommuner.

11. *Ved statlige satsinger eller disponering av felles ressurser skal det sikres at allmennheten får sin andel av verdiskapingen. Dette kan gjøres gjennom grunnrentebeskatning eller andre mekanismer.*

Behovet for samfunnsmessige tilpasninger og tiltak for å møte klimautfordringen og andre bærekraftutfordringer er stort. Slike omfattende endringer vil lett kunne gå ut over svakerestilte grupper. Tekna er enig i at det ved statlige satsinger eller ved disponering av felles ressurser bør sikres at allmennheten får sin andel av verdiskapingen.

Tekna er også opptatt av at byrdene ved det grønne skiftet ut fra prinsippet om rettferdig omstilling (just transition) skal fordeles jevnt og ikke uforholdsmessig gå ut over svake grupper. Tekna vil sterkt understreke fagforeningenes betydning i denne sammenheng. Tekna understreket i sitt innspill til utvalgets arbeid at «den norske modellen må levere på topp» og ba utvalget beskrive og fokusere på fagforeningenes sentrale rolle for det grønne skiftet. Tekna kan ikke se at utvalget i særlig grad har gått inn i denne problemstillingen.

Tekna har ikke gjennomgått forslaget til grunnrentebeskatning.

Om målrettede satsinger

Utvalget gir i sitt kapittel 1.3 og i etterfølgende kapitler en omfattende diskusjon av behovet for målrettede satsinger. Tekna støtter i hovedsak utvalgets drøfting og konklusjoner om dette temaet. Tekna vil generelt bemerke:

- Målrettede satsinger er, gitt størrelsen på utfordringene og de ekstremt korte tidsfrister vi har for å nå klimamålene, helt nødvendige og staten, med sine omfattende ressurser og virkemidler, må være aktivt engasjert i slike satsinger.
- Staten må velge virkemidler som ikke vrir satsingene bort fra sine egentlige mål, for eksempel gjennom at aktører lokkes til «rent seeking».
- Det er viktig at det settes i gang og gjennomføres en tilstrekkelig mengde satsinger. Noen av slike satsinger vil ha karakter av

eksperimenter i stor skala. Det er viktig at det i internasjonal og nasjonal sammenheng iverksettes en tilstrekkelig mengde slike eksperimenter for at det nødvendige antall gode og praktiske løsninger utvikles raskt nok. Her må man akseptere en viss risiko for å få dette til, også i Norge. En innsiktsfull balansering av denne risikoen er viktig å få til, men er samtidig svært krevende. Norge bør være et land som har bedre evne enn mange andre til å håndtere slik risiko. Av og til er det mest risikable og ikke å ta nødvendig risiko.

- Satsing på forskning og teknologi og teknisk-naturvitenskapelig kompetanse er gode virkemidler for å redusere den type risiko som det her er snakk om.

Supplerende perspektiver

Blant annet med utgangspunkt i vårt tidligere innspill har Tekna noen supplerende kommentarer.

Teknologi og kompetanse.

I sitt tidligere innspill uttalte Tekna; «*Tekna ber utvalgte vurdere behovet for teknisk-naturvitenskapelig og tverrfaglig kompetanseutvikling i form av forskning, utdanning og livslang læring som grunnlag for klimavennlige investeringer.*».

Bakgrunnen for dette er at sterke kompetansemiljøer som kombinerer teknisk-naturvitenskapelig kompetanse med industriell kompetanse er svært viktig for teknisk-industriell omstilling av den typen som kreves for det grønne skiftet. Dette er en viktig forutsetning for at markedsimpulser skal kunne utløse konkret utvikling. Styrking av denne forutsetningen vil styrke evnen til rask og konkurransedyktig markedsrespons på en effektiv måte. Noen norske eksempler på slike miljøer er Kongsberg med Kongsberg Industripark og Grenland med Herøya Industripark. Tekna kan ikke se at utvalget har vurdert dette tilfredsstillende.

Fagforeninger og den norske modellen

Under overskriften «*Den norske modellen må levere på topp*» uttalte Tekna i sitt innspill: «*Tekna vil be utvalget beskrive og fokusere på fagforeningenes sentrale rolle for det grønne skiftet, for samfunnsreformasjoner og som viktig rammebetingelse for klima- og naturvennlige investeringer.*».

Innsatsen til fagforeninger som Tekna bidrar til å styrke grunnkapitalen av tillit i samfunnet, sikre sosialt rettfærdige endringsprosesser (Just transition) og dempe samfunnskonflikter som kan bremse det grønne skiftet. Gjennom lokal medbestemmelse bidrar fagforeninger som Tekna til å styrke grunnlaget for bærekraftig omstilling.

Tekna er av den oppfatning at den norske modellen og fagforeningenes innsats har stor betydning for den høye verdiskapingen i Norge på ulike måter. Konkret

leder høy grad av tillit og medbestemmelse i virksomhetene til mer effektive industrielle og andre virksomhetsinterne prosesser, noe som bidrar til økt lønnsomhet, økt verdiskaping i samfunnet og styrket internasjonal konkurranseevne. Dette støttes av forskning gjennom flere tiår ved ulike akademiske institusjoner. Det støttes også av Teknas egne erfaringer fra sin langvarige innsats i arbeidet med tariffavtaler og med lokal medbestemmelse i de over 1000 virksomhetene der Tekna har lokale fagforeningsgrupper. Tekna mener at fagforeningene på denne måten kan være en sentral alliert for myndigheter og virksomheter i gjennomføringen av det grønne skiftet og i videreutviklingen av norsk verdiskaping og konkurranseevne.

Tekna er svært skuffet over at utvalget ikke har gått inn i og vurdert fagforeningenes betydning for det grønne skiftet og for effekten av klimavennlige investeringer slik Tekna foreslo i sitt innspill til arbeidet. Tekna vil sterkt oppfordre regjeringen til å legge vekt på dette i den politiske oppfølgingen av Ekspertutvalgets rapport.

Styring, samhandling og rask transformativ endring

Tekna uttalte i sitt tidligere innspill til utvalgets arbeid:

Tekna ber utvalget vurdere nøye og helhetlig det samlede investeringsbehovet for klima- og naturvennlige samfunnsinvesteringer for en fremtid der også internasjonale konflikter og demografiske endringer kan legge press på økonomien.

Det er viktig at man vurderer effekten av slike (økonomiske) grep over lang nok tidsperiode (flere tiår) og anvender økonomisk teori og metodikk som gjør det mulig å vurdere svært langsiktige samfunnskonskvenser på en god nok måte.

Tekna ber utvalget understreke betydningen av, og foreslå tiltak for å styrke, styrings- og samhandlingsevnen på tvers av samfunns- og departementssektorer dersom utvalget vurderer dette å være innenfor sitt mandat

Tekna mener ekspertutvalget må vise til og hensynta de altovergripende og langvarige konsekvensene av å ikke investere betydelig i en klima- og naturvennlig fremtid.

Tekna mener at utfordringene knyttet til klima, natur og andre bærekraftsspørsmål er svært omfattende og komplekse og kommer med tidsfrister som nå er så korte at de er av en hittil ukjent størrelsesorden.

Skal vi nå målene er vi avhengige av få til transformativ endringer både nasjonalt og internasjonalt. Dette innebærer å gjøre endringer parallelt på nesten alle områder på en måte som henger sammen og gir synergi. Både Klimapanelet og Naturpanelet omtaler transformativ endringer som en av de viktigste forutsetningene for å nå klima- og naturmålene, men at dette fortsatt er

noe vi ikke mestrer. Punktene rett ovenfor peker alle inn mot behovet for transformativ endringer som forutsetter bred og resultatrettet samhandling over gamle barrierer. Tekna synes ikke utvalget behandler dette godt nok, eller gir anbefalinger om hvordan sterke nok transformativ endringer skal kunne oppnås. Tekna er i tvil om det økonomiske rammeverk som utvalget i praksis har benyttet seg av er tilstrekkelig som grunnlag for å vurdere disse spørsmålene.

Konkretisering av nasjonale klimamål

Tekna noterer, i likhet med mange andre aktører og kunnskapsmiljøer, at vi er på etterskudd med å nå våre forpliktende klimamål frem mot 2030 på nasjonalt og europeisk nivå. Tekna mener at en viktig grunn til dette er at veien mot å nå klimamålene ikke er operasjonalisert og konkretisert i tilstrekkelig grad som grunnlag for enda mer konkret politisk oppfølging enn vi har sett så langt, inkluderte i forslaget til statsbudsjett for 2023. Tekna er skuffet over at utvalget ikke går lenger i å beskrive og behandle denne utfordringen.

Forbruksrelaterte indirekte utslipp

Utvalget har vurdert hvordan klimautslipp innenfor Norges område kan reduseres. Vi vet at norske samfunnsborgere og virksomheter er med på å drive direkte og indirekte utslipp utenom dette, gjennom innkjøp og forbruk og at dette er en viktig forutsetning både for klimautslipp, forurensning og dårlige kår for ansatte for eksempel i underleverandørkjeder.

Noe av dette angripes gjennom nye rapporteringskrav til bedrifter, men Tekna mener vi trenger økt oppmerksomhet på effekter som drives gjennom privat forbruk. Dette er kanskje mer en systemutfordring enn en moralsk utfordring og må angripes gjennom et bredt sett av tiltak i samspill mellom ulike samfunnssektorer og aktører. Tekna hadde gjerne sett at utvalget hadde pekt på dette.

Natur og klima

Utvalget konsentrerer seg om klimavennlige investeringer. Men det er en like stor utfordring å få til naturvennlige investeringer. Klimaendringer og naturspørsmål påvirker hverandre i stigende grad og må håndteres under ett om målene skal nås. Eksempelvis er det ikke bare sosiale konflikter som resultat av klimatiltak som kan bremse det grønne skiftet, men også naturkonflikter.

Tekna mener at man i den videre oppfølgingen av arbeidet med klimavennlige investeringer også må ta sterkt hensyn til konsekvensene for, men også de mulige positive bidragene fra naturen inklusive naturbaserte effekter.

Internasjonalt samarbeid

I sitt tidligere innspill uttalte Tekna «*Tekna vil be utvalget om å ha fokus på internasjonalt samarbeid og internasjonale læringsprosesser, som for eksempel benchmarking, i utviklingen av Norges politikk for klimavennlige investeringer.*»

Tekna kan ikke se at utvalget i nevneverdig grad har kommentert eksplisitt på slike problemstillinger, men mener at alle kilder til læring og effektive prosesser bør utnyttes og at det bør være oppmerksomhet også på dette i det videre arbeidet med klimautfordringene.

Langsiktig omstilling av petroleumssektoren

Utvalget sier i sin innledning at: *«Norsk petroleumssektor er en viktig sektor for klimavennlig omstilling i norsk økonomi, og dette må støttes av langsiktige og generelle føringer i klimapolitikken. Etter utvalgets syn var de midlertidige endringene i petroleumsskattesystemet ikke et slikt tiltak.»*

Tekna deler utvalgets syn på petroleumssektorens store betydning for det grønne skiftet. Tekna noterer seg utvalgets vurdering av de midlertidige endringene i petroleumsskattesystemet som ble gjort i 2020. Tekna mener det er viktig at vi lykkes i å sette langsiktige føringer for petroleumssektoren som både sikrer dens bidrag til europeisk og global energiforsyning, dens bidrag til det grønne skiftet, ivaretagelse og videreutvikling av kunnskaps- og teknologiressursene i næringen og som unngår lock-in av ressurser og investeringer ved overgang fra en fossilbasert til en grønn økonomi og som ivaretar arbeidsvilkår og bidrar til kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i sektoren.

Endringene i det europeiske energimarkedet som følge av krigen i Ukraina har klart vist hvilken utfordring det kan være å sette langsiktige stabile føringer, for eksempel for petroleumssektoren og for å forstå hvilken konkret rolle ulike energikilder kan spille i overgangen til et utslippsfritt energisystem.

I utvalgets rapport på side 12 står det: *«Det er en mulighet for at også norsk - naturgass i Europa kan gis utslippsfrihet og forlenget fremtid gjennom konvertering til hydrogen med karbonfangst.»* Slik avsnittet kan leses, kan det tyde på en underliggende oppfatning av at naturgass bare vil ha en kort levetid før det er fases ut, men at levetiden kan forlenges noe ved karbonfangst. Tekna vil i denne sammenheng peke på at naturgass er en svært ren energibærer som har høy energitetthet og samtidig ikke har andre klimaskadelige utslipp enn CO₂, som kan håndteres ved karbonfangst både ved hydrogenproduksjon og etter forbrenning ved kraftproduksjon. Tekna mener at det i en periode vil være en viktig del av det grønne skiftet å erstatte andre hydrokarbonbaserte energibærere (olje, kull osv.) med naturgass med karbonfangst. Hvor lang en slik periode vil være vil avhenge av en rekke forutsetninger der noen er vanskelige å forutse klart. Tekna mener at vi derfor må ta høyde for at bruk av naturgass med karbonfangst kan være en viktig forutsetning gjennom en betydelig periode under forutsetning av at vi samtidig opprettholder målene i Parisavtalen. En åpen og kunnskapsbasert vurdering av dette kan bidra til en mer langsiktig og forutsigbar ramme for omstilling i petroleumssektoren.

Både klimakutt og klimatilpasning

Utvalget har et naturlig fokus på investeringer i næringsutvikling som del av det grønne skiftet og fokuserer igjen i denne sammenhengen særlig på behovet for å redusere klimautslipp. Tekna vil i forhold til dette sterkt poengtere behovet også for klimatilpasning. Vi kan forvente oss ganske omfattende klimaendringer fremover, uansett hva vi gjør, og måten vi omstiller oss på må også fungere under et våtere og villere klima. Dette vil kreve mer sikring mot skred, overvann, stormflo etc. En effektiv klimatilpasning forutsetter betydelige offentlige investeringer, for eksempel via kommunene og NVE, men forutsetter også private investeringer i klimatilpassede løsninger som kan leveres av norske bedrifter.

Med vennlig hilsen

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening

Line Henriette Holten
Generalsekretær